

## HELSINGIN MERIMIESHUONE

Ensimmäiset Ruotsi-Suomen merimieshuonelaitosta koskevat määräykset sisältyivät 30.3.1748 annettuun kauppamerenkulun ohjesääntöön. Sen mukaan Tukholmaan perustettavan valtakunnallisen merimieshuoneen tuli:

- turvata kauppalaivastolle riittävä väen saanti
- aikaansaada entistä parempi järjestys ja valvonta kauppalaivaston työ- ja palkkausoloissa
- lisätä merenkulkijaväestön sosiaalista turvaa vakinaisia (mm. eläkkeitä) ja tilapäisiä avustuksia myöntämällä

Varat avustustoimintaan kertyivät merenkulkijain itsensä maksamista ns. ansiomaksuista, varustamon suorittamasta lästimaksusta, vapaaehtoisista lahjoituksista mm. kolehtivaroista ja laivapalveluksessa tehdyistä rikkomuksista tuomituista sakkomaksuista. Valtakunnan kaikkien tapulikaupunkien liittyminen merimieshuoneeseen oli pakollista, joten Helsingin lähetti nämä keräämänsä maksut Tukholmaan. Varojen kokoamisesta ja tilittämisestä huolehti maistraatti.

Elokuun 4. päivänä 1752 annettu kuninkaallinen selitys teki mahdolliseksi Tukholman merimieshuoneesta irrottautumisen. Tällöin valtakunnan kaikille tapulikaupungeille myönnettiin näet oikeus perustaa oma merimieshuone, joka toimisi vuoden 1748 ohjesäännön pohjalla. Tätä mahdollisuutta Helsinki käytti 30.4.1760. Ratkaisun tekemiseen vaikutti lähinnä se, että Viaporin linnoituksen rakennustyöt olivat elvyttäneet kaupungin liike-elämää ja lisänneet kauppiaiden merenkulkuyritteliäisyyttä.

Helsingin merimieshuone oli maistraatin valvonnassa oleva laitos. Sen asioita hoiti johtokunta, jolla oli apunaan asiamies eli waterschout sekä tarvittaessa muutakin henkilökuntaa, tavallisesti ainakin vahtimestari ja kirjuri. Johtokunnan tehtävänä 1748 ohjesäännön mukaan oli mm. :

- edustaa merimieshuonetta ulospäin viranomaisten luona
- ratkaista tärkeimmät sisäiset kysymykset kuten eläke-, avustus- ja laina-anomukset sekä muutkin laitoksen tuloja ja menoja koskevat asiat
- antaa nuhteita ja varoituksia palveluvollisuutensa laiminlyöneille merimiehille.

Waterschoutin, jonka merimieshuoneen johtokunta valitsi kaupungin kauppalavureitten nimeämistä ehdokkaista, tuli huolehtia tehtävien suorittamisesta käytännössä. Hänen tuli mm. :

- toimia merimieshuoneen edustajana laivaväen otto- ja päästökatselmuksissa ja valvoa, että jokainen pestautunut joutui ammattiaan ja kykyjään vastaavaan tehtävään
- pitää matrikkelia, johon vuosittain merkittiin kunkin suorittaman palveluksen laatu ja kesto aika

- toimia välitysmiehenä päällikön ja laivaväen sekä jälkimmäisten keskisissä riidoissa
- järjestää sijoituspaikkoja yksityiskoteihin sellaisille eläkkeeseen oikeutetuille, jotka eivät omin neuvoin eläkkeellään tulleet toimeen
- ratkaista tilapäisavustuksia koskevat anomukset

Merimieshuoneelle kuuluvien köyhäinhoidollisten velvollisuuksien ja kaupungin yleisen köyhäinhoidon välinen raja selvennettiin 1841 Helsingin kaupungin köyhäinhoito-ohjesäännössä. Merimieshuone määrättiin nyt yksin huolehtimaan kaikkien kirjoissaan olevien köyhäinhoitokustannuksista. Luettelo avustuksen saajista oli vuosittain jätettävä köyhäinhoidon johtokunnalle. Menojen peittämiseksi saatiin entisten tulolähteiden rinnalle 1843 uusi, kaikilta merimieshuoneen kirjoissa olevilta 15 vuotta täytäneiltä kannettava henkilökohtainen köyhäinhoitomaksu. Johtokunnan päätöksellä maksuvelvollisuudesta vapautettiin kuitenkin merenkulkijoitten vaimot sekä merimieshuoneen eläkettä tai muuta avustusta nauttivat henkilöt. Merimieshuoneen, tavallisesti 6%:n korolla myöntämistä lainoista kertyi myös huomattava tulolähde.

Vuoden 1748 ohjesäännön merimieshuoneita koskevat säädökset korvattiin 30.4.1874 annetulla asetuksella. Muutos entiseen verrattuna oli se, että jokaisessa merenkulkua harjoittavassa kaupungissa tuli nyt olla merimieshuone, mikäli ei sallittu maistraatin tai järjestäjäoikeuden hoitaa sen tehtäviä. Myös maaseutupaikkakuntien oli mahdollisuusanomalla saada oikeus vastaavan laitoksen perustamiseen. Merimieshuoneet olivat Venäjän vallan aikana läänien kuvernöörin ja senaatin valtiokammarintuomioskunnan alaisia. Asioita hoiti edelleen johtokunta apunaan asiamies ja muita palkattuja toimihenkilöitä. Merimiesten, päällystö mukaanluetuna, aikaisemmin pakollinen liittyminen merimieshuoneeseen tehtiin nyt vapaaehtoiseksi. Tulonsa laitos sai pääasiassa samoista lähteistä kuin aikaisemminkin nim. korkotuloista, pestausmaksuista, ansiomaksuista, merilain mukaisista rangaistusmaksuista ja sakoista, vapaaehtoisista lahjoituksista, lästimaksumista sekä kolehtituloista.

Merimieshuoneiden toiminta päättyi 1.1.1938 (laki 4.6.1937). Ansio- maksujen kanto määrättiin kuitenkin lopetettavaksi jo 1.7.1937. Merimieshuoneen varat luovutettiin kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnassa olevalle merimiesten avustusrahostolle. 4.6.1937 annetun lain mukaan merimieskatselmuksia toimittivat Suomessa nyt merenkulkuhallituksen määräämät merimieskatselmusmiehet ja ulkomailla Suomen konsuliviranomaiset. Merenkulkuhallituksessa tuli pitää merimiehistä ja päällystöstä yleistä, koko maan käsittävää merimiesluettelo.

## SUOMEN MERIMIESELÄKELAITOS

Meriväen yleinen eläkelaitos perustettiin 28.3.1879 annetulla asetuksella. Laitoksen asioita hoiti Turussa toimiva johtokunta, ja jokainen, joka oli jonkin merimieshuoneen kirjoissa oli samalla eläkelaitoksen osakas. Senaatin 1881 antaman selityksen mukaan tämä koski kuitenkin vain niitä, jotka v. 1880 tai sen jälkeen kirjoittautuivat merimieshuoneeseen. Laitoksen kassa sai tuloja valtiolta, lästimaksuista ja kolehtituloista, jotka aikaisemmin olivat menneet merimieshuoneelle sekä jäseniltä kannetuista eläkemaksuista. Maksu- ja eläkeluokkia oli kolme.

Uusi ohjesääntö annettiin 1924. Maksu- ja eläkeluokkia tuli nyt olemaan neljä ja ehtona eläkelaitoksen jäseneksi pääsemiseen oli merimieshuoneen kirjoissa oleminen ja alle 45 vuoden ikä.

Vuonna 1937 annettu kansaneläkelaki vaikutti sekä merimieshuoneiden että - eläkelaitoksen lakkauttamiseen. Merimieseläkelaitoksen lopettamista koskeva laki annettiin 8.5.1936, ja laitos asetettiin suoritustilaan seuraavan vuoden alussa. Varat siirrettiin samalla kertaa perustettuun, valtion tulo- ja menoarvion ulkopuolella hoidettavaan lästimaksurahastoon.

## HELSINGIN MERIMIESKOTI

Vuonna 1902 saatiin Helsinkiin ulkomaisten esikuvien mukainen merimieskoti, "Sailors Home". Se sijaitsi Katajanokalla Linnankujan varrella ja sen tarkoituksena oli tarjota maissa oleville merimiehille kunnollinen asunto tai täysihoito kohtuuhintaan. Merimieskodin perustajana ja ylläpitäjänä oli Helsingin laivanpäällystyslaitos. Koti sai taloudellista tukea Helsingin merimieshuoneelta.